

Predgovor

Ideja o istraživanju delovanja organizacije Muzičke omladine (Jeunesses Musicales) na prostoru nekadašnje Jugoslavije pojavila se krajem 2018. godine. Nakon što sam se, na marginama drugih istraživačkih poduhvata, susrela s nepreglednim aktivnostima ove organizacije koje je prožimao entuzijazam, polet i uverenje u uspeh sopstvenih prosvetiteljskih težnji, predložila sam kolegama prof. dr Leonu Stefaniji i prof. dr Ladi Duraković da osmislimo projekat bez institucionalne i finansijske podrške i okupimo saradnike iz svih bivših jugoslovenskih republika i pokrajina. Jedan od zadataka koji se, u tom pogledu, nametnuo kao ključan obuhvatao je temeljan pregled, obradu i popisivanje dokumenata iz fonda Muzičke omladine Jugoslavije (MOJ), kreiranog početkom 90-ih godina, nakon što je kompletan registratorski i drugi materijal ove organizacije predat Arhivu Jugoslavije u Beogradu. Usledilo je deljenje, u elektronskom formatu, načinjenih popisa i dokumenata svim zainteresovanim saradnicima na nekadašnjem jugoslovenskom prostoru. Ovaj veoma obiman i zahtevan korak uspešno je zaokružen u periodu od maja do oktobra 2019, zahvaljujući trudu i požrtvovanosti saradnica Muzikološkog instituta SANU: dr Marije Golubović, dr Vanje Grbović, dr Bojane Radovanović i moje malenkosti.

Ipak, već je u procesu popisivanja više od 80 kutija arhivistički nesređenog materijala bilo jasno da uvid u dokumenta iz fonda MOJ-a neće biti dovoljan, te da će za temeljnije upućivanje u aktivnosti ove organizacije biti neophodno da se uzme u obzir širi korpus raspoloživih izvora, prvenstveno štampe i periodike. U planu je bilo i da se obave intervjui s mnogobrojnim funkcionerima MO iz socijalističkog perioda ne bi li se saznanja dobijena iz primarnih izvora obogetila autentičnim svedočanstvima o funkcionisanju organizacije na različitim nivoima, o njenom statusu u društvu i javnosti, uticaju na decu i omladinu i šire. Ipak, vremenski i metodološki precizno projektovanim istraživačkim fazama i ciljevima isprečila se pandemija kovida 19, koja je, nametnuvši niz institucionalnih, zdravstvenih, psiholoških i materijalnih izazova, dovela u pitanje dalje realizovanje ovog istraživanja. Tome su dodatno „kumovala” i saznanja o lošem stanju arhivske građe pojedinih republičkih MO, te o nepodesnosti i nebezbednosti prostorija u kojima se ona čuva.

Uprkos svim nedaćama koje su se nizale od marta 2020. i nadalje, odluku da ipak nastavimo sa započetim istraživanjem i privedemo ga kraju donela sam nakon što sam pregledala radove dr Julijane Papazove i Eleni Novakovske, kao i dr Sonje Cvetković, koji su obiljem brižljivo sistematizovanih podataka i otvaranjem „okna” prema jednom, za užu i širu javnost, manje poznatom segmentu jugoslovenske kulture delovali više nego ohrabrujuće i podsticajno. Nažalost, prvobitno ambiciozno zamišljena koncepcija istraživanja – u kojoj je akcenat bio ne samo na praćenju različitih dimenzija rada MO u lokalnim, pokrajinskim, republičkim i saveznim okvirima već i na skiciranju guste mreže aktivnosti na međunarodnom planu – morala je da bude napuštena usled navedenih okolnosti i, posledično, usled smanjenog broja saradnika. Osim toga, od samog početka, ali i u kasnijim revizijama, nije postojala namera da se razmatranje delovanja MOJ-a pretvori u neku vrstu pozitivistički zasnovane istorije organizacije, s detaljnim pregledom ključnih internih događaja, vodećih ličnosti i funkcionera, programske politike i različitih vidova saradnje unutar i izvan jugoslovenskih granica, jer bi time, između ostalog, izašla iz vidokruga delatnost republičkih, pokrajinskih i opštinskih „ogranaka”, koja je od samih početaka bila primarna, bogata i prilagođena lokalnim prilikama.

Činjenica je, naime, da su od osnivanja organizacija Društva prijatelja muzike na području NR Hrvatske i NR Srbije (1954) – a ove su organizacije predstavljale nukleus budućeg MOJ-a (1964)¹ – područja glavnih gradova republika, a zatim i manjeg broja gradova u unutrašnjosti, sa svojim ljudskim, vaspitno-obrazovnim, institucionalnim, kulturnim i medijskim resursima predstavljala glavni okvir u kojem su se odvijale aktivnosti namenjene deci i omladini, predstavljajući ujedno i njihovu determinantu. Savezni nivo organizacije je pak imao velikog uдела u međunarodnoj kulturnoj razmeni, zatim u kooperaciji s raznim srodnim organizacijama, te stručnim i staleškim udruženjima, kao i u pružanju opštih smernica republičkim, pokrajinskim, a u početku i opštinskim podružnicama. Takva „raspodela odgovornosti” u istraživačkom smislu značila je da je delovanje MOJ-a nemoguće pratiti bez uvida u rad njenih stožernih, republičkih (i

¹ Napominjem da smo se u zborniku pridržavali hronologije osnivanja MOJ-a koja se već „odomaćila” u postojećim spomenicama, katalozima i pravnim aktima ove organizacije iako ona ne odgovara istorijskim činjenicama. Naime, o MOJ-u kao saveznoj organizaciji delimično možemo da govorimo od 1959, tj. od osnivanja Koordinacionog odbora MOJ-a. Ipak, kako je ovoj „provizornoj” tvorevini nedostajao adekvatan „ustav” (Statut) i makar natpolovičan broj jugoslovenskih republika (bilo ih je svega tri u tom trenutku), čini se da je, u formalno-pravnom smislu, početak rada MOJ-a kao savezne organizacije simbolički bio povezan tek sa održavanjem I kongresa (1964). U nameri da stalno uveravaju javnost u svoje duго prisustvo na tlu Jugoslavije, čelnici organizacija MO nisu odstupali od toga da početak rada MOJ-a povezuju sa osnivanjem Društva prijatelja muzike u NR Hrvatskoj i Srbiji 1954, a takvo tumačenje postalo je sastavni deo svih njenih statuta i drugih pravnih, propagandnih i informativnih dokumenata. Iz tog razloga, zadržali smo postojeću periodizaciju delovanja ove organizacije.

pokrajinskih) organizacija, dok je obrnuto sasvim izvodljivo. Iz tog razloga, ali i zbog nemogućnosti da se opsežno bavimo aktivnostima republičkih MO usled nedostatka odgovarajućeg broja saradnika i nedostupnosti neophodne arhivske građe (arhivi pojedinih republičkih MO), rešila sam da se usredsredimo na izradu pojedinačnih studija slučaja u kojima bismo razmotrili deo poduhvata organizacija MO na različitim nivoima, smeštajući ih u kontekst širih socio-kulturnih prilika, te dominantne kulturne, obrazovne i omladinske politike u FNR / SFR Jugoslaviji.

Plod takve odluke jeste devet poglavlja posvećenih relativno širokom krugu problema: doprinosu MOJ-a i njegovih „ogranaka” procesu demokratizacije kulture u socijalističkoj Jugoslaviji (poglavlje 1, Ivana Vesić), udelu ove organizacije u reformisanju vaspitno-obrazovnog sistema i muzičke nastave (poglavlje 2, Ivana Vesić, Lada Duraković, Leon Stefanija), njenoj saradnji s drugim srodnim udruženjima i savezima (poglavlje 3, Marija Golubović), učešću u procesu kreiranja makedonske kulture (poglavlje 4, Sonja Zdravkova Djeparoska), afirmaciji mladih, talentovanih muzičara i osnivanju Ansambla gitarā (Sarajevo) (poglavlje 5, Lana Šehović), obogaćenju kulturnog i muzičkog života u gradovima u unutrašnjosti (poglavlje 6, Sonja Cvetković), te radu na popularizaciji džez i rok muzike (poglavlje 7, Julijana Papazova, Eleni Novakovska), operске umetnosti (poglavlje 8, Vanja Grbović) i crkvene muzike (poglavlje 9, Vesna Sara Peno) među decom i omladinom. U svrhu lakšeg praćenja prelomnih događaja u razvoju MOJ-a, koji nisu mogli da budu razmatrani u pojedinačnim studijama na sistematičan način, u hronološkom sledu i u brojnim pojedinostima, sačinjen je zaseban Prilog. To bi trebalo da pomogne čitaocima koji se prvi put susreću s delovanjem MOJ-a, ili koji o njemu imaju delimična saznanja, da stvore jasniju sliku o ovoj organizaciji i da, u skladu s tim, bolje razumeju pojave sagledane u pojedinačnim poglavljima.

Zbog ranije navedenih razloga, značajni segmenti rada MOJ-a nisu obuhvaćeni ovim zbornikom. Osim bogate međunarodne saradnje i međunarodne kulturne razmene², tu su i brojne lokalne, regionalne i internacionalne manifestacije koje su inicirale i redovno priređivale organizacije MO (npr. „Kalemegdanski sutoni” u Beogradu, „Susreti MO Vojvodine”, „Karavan kulture” u SR Bosni i Hercegovini, festival „Dani džez” u Novom Sadu, „Jugoslovensko-francuska nedelja” itd.), potom različite vrste ansambala osnovanih pod okriljem pojedinih MO (npr. Kamerni orkestar MO Hrvatske pod rukovodstvom Rudolfa Maca /

² Delimično je ovaj fenomen sagledan u sledećoj studiji: Ivana Vesić, Marija Golubović i Vanja Spasić, “Jeunesses Musicales of Yugoslavia (1954–1991) Activities in the Countries of Eastern Block through the Prism of Socialist Yugoslavia Cultural Diplomacy”, *New Sound* 55 (2020): 70–90. U toj studiji u fokusu su bili kontakti MOJ-a sa srodnim organizacijama u zemljama Istočnog bloka, ali je, na primer, veoma plodna saradnja s organizacijama u Belgiji, Francuskoj, SR Nemačkoj, Kanada ostala nerazmotrena.

Matz/, Kamerni orkestar MO Beograda, kasnije preimenovan u KO „Dušan Skovran”, Ansambl solista „Orfej”, Vojvođanska omladinska filharmonija itd.), brojni poduhvati s ciljem podrške mladim talentovanim muzičkim umetnicima i, naposljetku, kooperacija s republičkim radio-stanicama i televizijama. Ne manje važan je i problem statusa MOJ-a u hijerarhiji omladinskih i staleških muzičkih organizacija – on je, nažalost, ovde samo površno dotaknut.

Uprkos svemu tome, uverena sam da će ovaj zbornik omogućiti da se naučna i šira javnost uputi u složenost uloge MOJ-a u jugoslovenskom polju muzike i kulture u doba socijalizma i da će, pored ostalog, poslužiti kao nadgradnja pionirskog istraživanja istoričara dr Aleksandra Rakovića o programskoj politici ove organizacije, publikovanog pre više od decenije.³ U isto vreme, očekujem da studije koje su pred čitaocima pokrenu niz novih istraživačkih poduhvata ne samo u pravcu daljeg rasvetljavanja doprinosa organizacija MO na jugoslovenskom prostoru već i u pogledu pitanja omladinske, kulturne i obrazovne politike u različitim fazama jugoslovenskog socijalizma, zatim programa i načina rada raznih omladinskih i muzičkih organizacija i udruženja, teorijskih i praktičnih opredmećenja socijalističkog prosvetavanja, s posebnim osvrtom na poziciju masovnih medija itd.

Naposletku, želela bih da izrazim ogromnu zahvalnost svim saradnicima koji su učestvovali u istraživanju o MOJ-u, a osobito autorima i autorkama koji su s velikim strpljenjem ispratili dugačak proces pripreme ovog zbornika i u svim njegovim fazama pokazali značajnu dozu disciplinovanosti i odgovornosti. Neizmerno sam blagodarna direktoru Arhiva Jugoslavije, dr Milanu Terziću, jer nam je omogućio pristup fondu MOJ-a bez ikakvih ograničenja. Da nije bilo njegove predusretljivosti, kao i pomoći arhivista iz ove ustanove s kojima smo nedeljama delili naporne sate obimnog i zahtevnog istraživanja, realizovanje ove publikacije bilo bi više nego upitno. Oko dopune podataka o projektu izdavanja audio-kaseta MOJ-a mnogo je pomogla prof. dr Naila Ceribašić, a o aktivnostima u okviru „Jugoslovensko-nemačke horske nedelje” značila su svedočanstva pojedinih učesnika. Veliku pomoć pružila je i prof. dr Sonja Cvetković, autorka jednog od poglavlja u zborniku, podelivši sa saradnicima deo materijala MO Srbije i Beograda iz socijalističkog perioda u koje nažalost nismo uspeli da dobijemo uvid uprkos mnogo puta upućenim molbama nadležnima u organizaciji MO Beograda.

U Beogradu, oktobra 2023.

Urednica

³ Aleksandar Raković, „Savez socijalističke omladine Jugoslavije i Muzička omladina Jugoslavije u sporu oko rokenrola 1971–1981”, *Tokovi istorije* 3 (2012): 159–189.